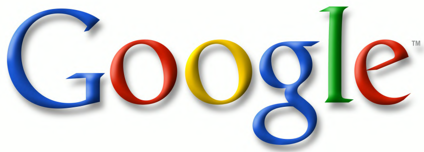
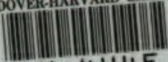





HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

DE LENTE

VAN HET JAAR

ACHTTIEN HONDERD VEERTIEN.

HET VERANDERD GELAAT DES
AARDRIJKS,
ZOO DOOR DE GEBEURTENISSEN VAN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD, ALS DOOR DE WISSELING VAN HET JAAR-SAISOEN.

OF

DE LENTE
VAN HET JAAR

ACHTTIEN HONDERD VEERTIEN.

IN TWEE

LEERREDENEN

DOOR

EWALDUS KIST,

Predikant te Dordrecht.

*

TE DORDRECHT,
BIJ A. BLUSSÉ & ZOON.
MDCCCXIV.

Kerkelijk goedgekeurd door de Eerw. Classis van Zuid-Holland.

J. G. VELTMAN,
Pred. te Dordrecht.

G. LEHMAN DE LEHNSVELD,
Pred. te Westmaas.

VOORBERIGT.

Toen het ſchoone weder, het welk in de maand April op eene langdurige koude volgde, zeer ſchielijk en onverwacht het lentegroen deed te voorſchijn komen, en het geheel gelaat des aardrijks vernieuwde, werd ik door deze aangename verandering in de natuur, die des te aangenamer was, daar zij eenen ſomberen en bangen winter verving, zeer bekoord en verrukt. Hoe vervrolijkend ſcheenen mij de tooneelen der ſchepping, die mij omringden! Alles riep mij toe: Zie, hoe goed is God, op wiens wenk de ganſche natuur weder hare werkzaamheid vertoont, om ons wel te doen

 en

en te zegenen! Alles ſcheen mij toe, vreugde te ademen, en ons tot blijdſchap in God en tot dankbaarheid op te wekken. Maar des te meer vreugde gevoelde ik bij deze beſchouwing, daar ik bij de verandering, die de Lente in de natuur deed voorvallen, onmiddelijk in mijne gedachte verbond de groote verandering, die de aanbiddelijke Voorzienigheid in deze belangrijke dagen te weeg gebragt heeft in het lot der wereld en van ons dierbaar Vaderland. „ Wij zijn van den dwingeland „ ontſlagen" dacht ik „ wij ademen weder „ vrij. Wij kunnen weder zonder zorg „ en kommer de ſchepping beſchouwen. De „ oorzaak van zoo vele tranen van ſmart „ en wanhoop is weggenomen. God heeft „ ons eene verlosſing geſchonken, waar„ over wij ons niet genoeg verbazen kun„ nen" Door deze gedachte ſcheen mij de natuur een nog vrolijker gelaat te vertoonen; en het gebeurde van den tegenwoordigen tijd ſcheen mij met de verwisſeling van het jaarſaiſoen zich gelukkig te

ver-

vereenigen, om allerwegen blijdschap te verwekken, en ons tot de vurigste dankbaarheid, de diepste aanbidding, en het onbepaaldst vertrouwen op te leiden.

Ik vond mij opgewekt, om deze gevoelens ook mijne Gemeente in te boezemen, en dezelve op deze dubbele gunstige verandering zoo in de Natuur als in den weg der Voorzienigheid, die zich in onze denkbeelden zoo natuurlijk laten verbinden, opmerkende te maken. Ik heb dit gedaan in twee Leerredenen, van welke ik de eerste, Zondag den eersten, en de tweede, Zondag den achtsten Mei, heb uitgesproken. Daar er onder mijne Gemeente waren, die dezelve nog wel eens wilden lezen, en het getal van dezen te groot was, dan dat ik door mijn geschreven opstel aan hunne begeerte konde voldoen, zoo heb ik besloten, deze Leerredenen door den druk verkrijgbaar te maken. De Heer gebiede over dezelve zijnen zegen en geve, dat zij dienen mogen, om bij dezen, en bij anderen, die dezelve lezen mogten

ten, de opmerkzaamheid op de groote stof van blijdschap, die Hij ons geeft, en even daardoor de blijdschap zelve, de dankbaarheid aan God, en het vertrouwen op hem te bevorderen! Dit zal mij nieuwe redenen tot blijdschap geven, en mijne verpligtingen tot dankbaarheid ten sterkste vergrooten.



EER-

EERSTE LEERREDE

OVER

PSALM CIV: 30*b*.

Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks.

Altijd is de Lente, omdat zij op den norſchen winter volgt, en alles herleven doet, een bekoorlijk jaarſaiſoen, het welk mensch en vee verkwikt; maar het is *deze* Lente vooral, die een ieder bij uitnemendheid welkom is, en vreugd en verkwikking met zich brengt, niet ſlechts, omdat zij eenen langen, onaangenamen winter vervangt, en de ganſche natuur binnen eenen zeer korten tijd met verbazende ſnelheid herſchiep, maar ook vooral, omdat zij vergezeld gaat met de verwonderingswaardigſte gebeurtenis, die de geſchiedenis immer heeft opgeleverd, met eene verloſſing van Europa van het juk der dwingelandij, welke een groot deel van het menschdom uit den ſchrikkelijkſten toeſtand redt, en als herleven doet. — Ja vernieuwt God het gelaat des aardrijks door den alles bezielenden

den adem der Lente, hij verandert niet minder het geheele gelaat des aardrijks door de uitnemende redding van het lijdend menschdom in den aanbiddelijken weg Zijner hooge voorzienigheid. De bekoorlijkheden der Lente schijnen even daardoor nieuwe bekoorlijkheid te ontvangen. Wij worden meer vatbaar, om dezelve te genieten. Ja alles roept en stemt ons tot vreugde, dankbaarheid, vertrouwen en aanbidding.

Deze denkbeelden zijn het, M. T.! die ik in dit uur nader ontwikkelen, deze gevoelens, die ik in u en mij zelven opwekken en bevorderen wilde.

Onze textwoorden zijn genomen uit eenen Psalm, in welken David, die vrij algemeen voor den Maker van denzelven gehouden wordt, zijne verwondering uitdrukt over de werken van God in de natuur, en tevens zijne zucht, om zich in de beschouwing van dien God te verlustigen, en zijne grootheid te verheffen. — Ik zou wel lust hebben, om u den inhoud van dezen heerlijk schoonen Psalm, die door kunstkenneren als een Meesterstuk van welsprekendheid en dichtkunde erkend wordt, te schetsen, indien ik dit niet

reeds

reeds gedaan had in eene mijner uitgegevene leerredenen (*), en indien ik thans niet noodig had, mijnen tijd te besparen voor de belangrijke zaken, die ik u naar mijn tegenwoordig oogmerk heb voortedragen.

Ik kan dus terstond tot mijnen text overgaan. *Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks.* „Gij geeft aan de aarde een nieuw „gelaat. Gij maakt, dat de aarde eene ge„heel andere, eene nieuwe gedaante verkrij„ge." Om den waren zin van deze woorden te treffen, is het noodig, dat wij het verband, waarin zij voorkomen, inzien. Nadat de Dichter vele groote en schoone voorwerpen in de natuur, onder andere ook den mensch, het woest en tam gedierte, de visschen der zee, en de vogelen des hemels beschouwd en bewonderd had, zoo verbaast hij zich straks daarna op de gedachte, hoe het leven en de adem van alle die schepselen, volstrekt afhangen van den wenk van God: *zij allen wachten op u*, zegt hij vs. 27—30, *dat gij hunne spijzen geeft ter bestemder tijd.* Geeft

(*) In de leerrede *over de wijsheid van God in de werken der natuur*, te vinden in het eerste deel van mijne leerredenen over Gods deugden, pag. 65.

Geeft gij ze hun, zij vergaderen ze. Doet gij uwe hand open, zij worden met goed verzadigd. Verbergt gij uw aangezigt, zij worden verſchrikt. Neemt gij hunnen adem weg, zij ſterven, en zij keeren weder tot hun ſtof. Zend gij uwen geest uit, zoo worden ze geſchapen, en gij vernieuwt het gelaat des aardrijks. — Wanneer wij nu dit opgegeven verband in aanmerking nemen, dan zien wij, dat hier eigenlijk niet geſproken wordt van de vernieuwing van het jaargetijde, maar van de gedurige vernieuwing van de geſlachten van menſchen en dieren, waardoor de aarde, telkens na verloop van eenige jaren, eene nieuwe gedaante ontvangt. — Maar tevens is het openbaar, dat zulk eene uitſpraak zich op de vernieuwing van het jaargetijde, en op verblijdende omſtandigheden, die aan de aarde eene geheel andere gedaante ſchijnen te geven, ongedwongen laat toepasſen, en mij dus ook thans eene geſchikte aanleiding geven, om *over de vreugdvolle verandering, die het gelaat des aardrijks, zoo door de verwisſeling van het jaarſaiſoen, als door de merkwaardige gebeurtenisſen van den tegenwoordigen tijd ontvangt*, opzettelijk tot u te ſpreken.

Daar

Daar mij over dit onderwerp veel voor den geest gekomen is, en ik echter niet gaarn de palen, binnen welke eene Leerrede beperkt moet zijn, overschreide, zoo heb ik mij voorgesteld, over deze opleidende stoffe in twee Leerredenen te handelen. — De inhoud der eerste zal zijn: *Het vernieuwd gelaat des aardrijks als een heerlijk schouwtooneel van eene goedheid van God, die op onze blijmoedigste dankbaarheid de billijkste aanspraak maakt.* — Het onderwerp der tweede, die ik dan heden acht dagen, indien de Heer wil, houden wilde, zal dit zijn: *Het vernieuwd gelaat des aardrijks, als een niet minder luisterrijk tooneel van de magt en wijsheid van God, die ons met bewondering, eerbied en vertrouwen vervullen moeten.* Komt, M. H.! geven wij ons dan over aan overdenkingen, waartoe de tijd, dien wij beleven, ons met nadruk opleidt en roept, en die ons zoo zeer verheugen, als opwekken en stichten moeten. De Heer zelve wekke, en heilige onze aandacht! Amen!

Het vernieuwde gelaat des aardrijks, een heerlijk schouwtooneel van Goddelijke, op blijmoedige dankbaarheid aanspraak makende, goedheid; ziet daar dan de stof van onze te-

genwoordige Leerrede. — Beschouwen wij, M. H.! hier toe

I. Hoe zeer God thans het gelaat des aardrijks vernieuwt in de natuur;

II. Hoe Hij dat in deze dagen doet door de aanbiddelijke beschikking van Zijne Voorzienigheid;

III. Welk een heerlijk schouwtooneel dit oplevert van Goddelijke goedheid, die op onze blijmoedige dankbaarheid de billijkste aanspraak maakt. —

I. Ja, M. H.! *Hij vernieuwt het gelaat des aardrijks!* Ziet dit allereerst in de thans herlevende natuur in het tegenwoordig bekoorlijk jaarsaisoen.

Naauwlijks verlaten wij onze woningen, en begeven ons van tusschen de muren der stad naar buiten, of wij ontdekken in de schepping, op welke wij het oog slaan, eene heerlijke omwending, die ons zoo zeer verbaast als verrukt. — Kan het anders, daar wij het geheele luchtgestel veranderd vinden, en de allengs afnemende koude van den winter zich met

met verkwikkende zomerwarmte begint te verwisselen? — De liefelijke zon, aanmerkelijk hooger geklommen, koestert alles, gedurende reeds veel verlengde dagen, in hare weldadige ſtralen, ſchiet dezelve diep in den moederlijken ſchoot der aarde, en dringt door tot in de verborgenſte ſchuilhoeken der groeijende wereld. — De ſombere nevelen van den winter, die den dampkring vervulden, en vele voorwerpen voor ons oog bedekten, zijn verdwenen. De lucht is zuiverer en verkwikkender. De winden waaijen over het geheel uit zoeler ſtreeken, en het koesterend Zuiden, nu ook op zijnen tijd regeerende, heeft reeds zwangere wolken aangevoerd, die malſche, verkwikkende, rijke vruchtbaarheid met zich voerende, lenteregens deeden nederdalen op velden en akkers. — Het is waar, zoo eenig jaargetijde verwachtingen te leurſtelt, het is de Lente, waar in wij nu eens reeds in den zomer wanen verplaatst te zijn, en echter ſtraks daarop tot den winter ſchijnen te rug te keeren. Maar ook de ſchrale winden, die dan waaijen, beletten met de meest wijze oogmerken den al te ſnellen overgang tot de hitte van den zomer, en terwijl wij ons geduldig naar deze te leurſtellingen ſchikken, naderen wij al ongemerkt een goedgun-

ſtiger ſaiſoen, waar in wij ons in beſtendiger warmte verheugen kunnen.

Welk eenen gezegenden invloed heeft dit zachtere luchtgeſtel niet op alles, wat wij rondom ons op het aardrijk beſchouwen! — Onze wegen en wandelpaden, kort te voren nog moejelijk en ongevallig te betreden, zijn thans effen en opgedroogd; en het geboomte, dat aan dezelve geplant is, en dat nog onlangs dor en onbehaaglijk voor ons ſtond, hoe bekoort ons dat door het eerst verrukkend groen, dat deszelfs takken bedekt!

Begeven wij ons naar de rivier, die onze ſtad beſpoelt, en langs ons vruchtbaar eiland vloeit, lange weeken achter elkander lag dezelve vast bevroren, met eene korst overdekt, die zelfs het zwaarſte oorlogstuig kon torſchen, en die de gemeenſchap, die zij anders met naburige plaatſen en meer afgelegene oorden zoo gelukkig onderhoudt, afſneed of vertraagde. Lang heerschte ſombere eenzaamheid op dezelve, en ons oog zag niet dan ijsklompen en ſneeuwvelden, die ons met onze verbeelding in het kille Noorden verplaatſten. Hoe is alles thans veranderd! — Hare wateren vloeijen thans onbelemmerd daar heen. Schepen

pen doorklieven haar oppervlak. Er is op hetzelve werkzaamheid en beweging, terwijl wij ons verlustigen in de groene boorden, die haar omzoomen, en in de heerlijke vergezigten, die zij aan ons oog vertoont. —

Staan wij stil bij de velden; welk een onderscheid tusschen derzelver gedaante, toen zij in den winter kaal, dor en verstijfd daar neder lagen, toen geen vee ze bedekte, en geen enkele veldbloem meer te voorschijn kwam! en nu, nu het gras op dezelve welig uitspruit voor de beesten, nu een groen tapijt ze overdekt, dat zoo dienstig als bekoorlijk is voor ons gezigt, nu wij dat tapijt betreden zien door runderen en schapen, die zich innerlijk verheugen, aan hunne stallingen ontkomen, de frisfche lentelucht weder in te ademen, terwijl de leeuwrik al fladderende zich omhoog verheft, en zwevende op de dunne lucht op zijne vrolijke gezangen de velden onthaalt. — Naderen wij tot de bouwlanden, die aan de grasrijke weiden grenzen, ziet hier, in plaats van eenen kalen, woesten en stijf bevrorenen grond, aan welken de ijverige landman zijnen arbeid niet verrigten kon, ontdooide en vruchtbare akkers, welke de heerlijkste voortbrengselen beloven, die tot voeding van mensch en

vee of tot onze kleeding geschikt zijn. Hier doorsnijdt de ploeger met zijn blinkend kouter de harde korst der aarde, en maakt zijne net gepaste vooren; daar strooit de zaaijer in dezelve het afgewogen graan, en bedekt het zorgvuldig met de met punten gewapende Egge, terwijl ginds weder het winterkoorn en het zaad zich reeds boven alle verwachting in eene belovende houding vertoonen, die de bekommerende zorgen van den landman, en zijne vooruitloopende berispingen van den hemel, beschaamd maakt en ernstig bestraft. —

Begeven wij ons in de bosschen en in de hoven, waar kunst de natuur geholpen, en wat in dezelve schoon is verzameld, en in eene losse orde geschikt heeft, het is hier vooral, dat wij het gelaat des aardrijks vernieuwd zien. — Hoe verlustigt zich ons oog, als hier onze opmerking gelokt wordt tot die verscheidenheid van kleiner geboomte, van struiken, heesters en gewassen, die zoo schoon van gedaante, en waarin de spelingen der natuur zoo zonderling zijn; als wij daar hoog opgaande boomen beschouwen, van welke sommige reeds met hunne jeugdige ongeschondene frissche bladen prijken, andere slechts nog maar knoppen hebben, die zich van tijd tot tijd

tijd verwonderlijk schoon ontplooijen, doch die allen eene verscheidenheid van bladen en van groen of reeds ten toon spreiden of beloven, welker velerlei mengelingen en schakeeringen ons bedwelmen moeten! — Hoe verlustigt zich ons oog! Hier zien wij allerlei moeskruiden, die ons een veeltal van aangename en gezonde spijzen beloven, welig uitspruiten; daar verheffen zich de Aurikel, de Hyacinth, de eersteling der lente en duizend andere bloemen bevallig boven den grond, die de lucht met hare balsemgeuren vervullen, die door hare onnavolgbare kleuren, en heerlijke vormen, den gevoeligen beschouwer in opgetogenheid houden, en elk als om strijd zich schijnen te beijveren, om in pracht en schoonheid uittemunten; — vooral trekt hier het vruchtgeboomte, aan heiningen en in perken, onze aandacht, van welke sommige reeds hebben uitgebloeid, andere de verwacht wordende vrucht nog, in purpere omwindsels opgewonden, vertoonen, andere wederom geheel wit staan van verwonderlijk schoone bloeisems, die de geurigste en meest verfrisschende vruchten beloven. —

En hoe veel bevalliger en vrolijker nog vertoonen zich deze tooneelen door de herle-

ver-

ving van het dierenrijk, van het welk de Dichter met zoo veel regt zingt: *Neemt gij hunnen adem weg, zij sterven; zend gij uwen geest uit; zoo worden zij geschapen!* ja tallooze dieren gevoelen thans de eerste kracht des levens of ontwaken uit de langdurige sluimering, waarin zij gedurende den winter verzonken lagen. Liefde bezielt hen, doet hen paren, en met onnavolgbare kunst hunne nesten bereiden. — Elk blad, elke bloem, de grond, de lucht worden woonplaatsen van levende schepselen. Wormen en insecten zijn in drukke bezigheid. — En het gevleugeld heer schikt zijne pluimen in orde, vliegt vrolijk in het rond, en verzamelt zich in bosschen en hoven, om, eenstemming met elkanderen, zijne lenteliederen aan te heffen. O die wildzang der vogelen! hoe verrukt het ons, als zij hunne stemmen geven tusschen de takken, en wij ons dan in het welluidende van hunne onnavolgbare toonen zoo wel, als in de onnagaanbare verscheidenheid derzelve, verliezen moeten! —

. . . .

Zoo vernieuwt de Heer dan het gelaat des aardrijks in de natuur; maar *Hij doet dat in deze dagen niet minder door de aanbiddelijke beschikking van zijne Voorzienigheid.*

II.

II. Het tweede, met welks overdenking wij ons zouden bezig houden. —

Dikwils waren de lentetijden, die wij beleefden, wat de schoonheden derzelve in de natuur aangaat, niet minder bekoorlijk, dan deze. Maar, helaas! door het treurig lot, dat ons dierbaar Vaderland, dat gansch Europa gedurende eenige bange jaren van verdrukking trof, was er als een floers op het aardrijk gelegd. — Was alles in de natuur werkzaam, om ons vreugd te verwekken, één mensch op aarde vergalde al ons genoegen, en was zoo aanhoudend bezig, met te verderven, als God met te behouden en te zegenen. Één sterveling, niet voor den troon geboren, maar tot denzelven zich den weg banende door list, door dapperheid en talenten, wordt door ontembare heerschzucht gedreven, regeert zijn volk met willekeurig gezag, beslist eigendunkelijk over millioenen levens, over de eigendommen en natuurlijkste regten zijner onderdanen, stookt onophoudelijk den woedendsten oorlog aan, komt tot de volken met de onbillijkste de onregtvaardigste eisschen, brengt natie op natie te onder, *hier* door overmagt, en door geen menschenbloed te sparen, *daar* door trouwloosheid en list, rooft ook Nederland,

land, om dat aan zijne heerschappij te hechten, doet ons ophouden een volk te zijn, heerscht over ons met eenen ijzeren scepter, breidt zijne magt uit van dag tot dag, doet koningen aftreden van hunne troonen, maakt keizers tot zijne dienaren, brengt zijne legers tot in het hart van Rusland, doet de gansche wereld voor hem bukken, en staat eindelijk God naar de kroon, zich met ondragelijke trotschheid boven God en alle menschen verheffende. —

O hoe treurig werd hier door de gedaante der aarde! De schoonste oorden werden in slagtvelden herschapen, bezaaid met gewonden, verminkten, zieltogenden, dooden, en doorweekt met menschenbloed. — Andere werden opgepropt met legerbenden, en droegen in de verbrande woningen en dorpen, in het neergeveld geboomte, in de vertrapte koornlanden, in de verlatene akkers en velden, alle de kenmerken van de vernielingen van den krijg. De vreedzame stranden waren met krijgsvolk bezet, de havens gesloten, de rivieren zonder scheepvaart, de koopsteden zonder handel, zonder beweging, of werkzaamheid, de nijverste handen zonder arbeid, hier huizen afgebroken, daar lusthoven gesloopt, alle beroe-

pen

pen en werkzaamheden belemmerd, geſtremd, de jonge manſchappen weggevoerd van de akkers, van de ſchrijfvertrekken, van de werkplaatſen, van de ſchoolen, en daartegen alles als overſtroomd met een zwerm van vreemde beſtuurders en bedienden, die, in den geest van hunnen Meester handelende, het tot hunne genoegelijkſte bezigheid ſtelden, verdriet aan te doen, te verarmen, te knevelen, uit te putten.

O wie kon toen de ſchoonheden der lente met een gerust en vrolijk hart genieten? Als de verarmde koopman, de mismoedige handwerker of rentenier, als de bezige, doch onder de zorgen en tegenſpoeden van den tijd bijna bezwijkende, moeder des huisgezins zich naar buiten begaven, om zich in den ſchoot der natuur te verkwikken, o dan vervolgde hen overal de bange zorg, die hen kwelde, het verdriet, dat hen verteerde, het ſchrikkelijk vooruitzigt op eenen geheelen ondergang, dat hen bekommerde, zonder nog een ſtraal van uitkomst op te merken. Als tederlievende ouders, de paden der natuur doorwandelende, voor één oogenblik iets van de vreugde ſmaakten, die hun toegalmde uit bosſchen en velden, dan vermengde zich terſtond daarmede het

het aandenken aan hunne kinderen, dan beefden zij voor hun toekomstig lot, als bestemd, om de ellende der menschheid te vergrooten, en de wapenen aan te gorden voor den dwingeland, die hen beheerschte; Of als het wreedst bevel hun reeds het dierbaarste ontroofd had, dan treurden zij, te midden van de wonderen der natuur, om de zoonen, hun van het hart gescheurd. Dan stelden zij hen zich in hunne ontstelde verbeelding voor, nu als ellendig onder de strengheid der krijgstucht, dan als verleid en bedorven, dan als op den slachtbank gebragt, en zich wentelende in hun bloed. En wat dan ook de bloemen hare verwen ten toon spreidden, hoe glansrijk en vrolijk ook de Zon hare stralen wierp op de uitbottende natuur, niets kon hun hartzeer genezen, niets de wonde verzachten, die het ouderlijk hart was toegebragt. En wat konden alle de aangenaamheden der lente baten aan den waren vriend van zijn vaderland en volk? O deze gedachte: „ Ik ben een vreemdeling op mijnen eige- „ nen geboorte grond. Ik heb geen vaderland „ meer. Ik ben slaaf van een tyran, die over „ mijn goed en mijn bloed willekeurig be- „ schikt!" deze ééne gedachte maakte hem den schoonsten oord tot eene wildenis, verstoorde al zijn genot, en sloot zijn hart voor al-

alles, wat de ſchepping vrolijks en verrukkends had.

Zoo was dan toen het aardrijk als in rouw gekleed. Maar o! hoe gelukkig zijn wij, M. H.! nu wij op dit oogenblik, ook met betrekking tot de gezegendſte verandering, die God in de wereld veroorzaakt heeft, met geroerde harten zeggen kunnen: *O God! Gij hebt het gelaat des aardrijks vernieuwd!* Ja, het is, als of alles een blijder gelaat, als of alles eene andere gedaante gekregen heeft. Hij is gevallen, Hij is, zoo diep hij kon, gevallen, *Hij, die zijn troon in de wolken wilde vestigen. De Heer heeft den ſtok der godloozen verbroken, den ſcepter der heerſchers, die de volken plaagden in verbolgenheid.* En nu? — *De ganſche aarde rust. Zij is ſtil!* —

O welk eene verandering op aarde! Reeds heeft het bloedvergieten, dat nu bijna een derde van eene eeuw geduurd heeft, een einde. — Het beletſel van den zoo lang reikhalzend begeerden vrede is, te gelijk met den verwoester, uit den weg geruimd. Wel ras daagt het blijde tijdſtip op, waar op de afgeſtredene volken tot hunne ruste wederkeeren,

en *de zwaarden tot ſpaden*, *en de ſpiesſen tot ſikkelen zullen geſlagen worden.* — Weldra keeren de legerbenden naar hunne haardſteden te rug, en de, door den krijg vernielde ſtreeken, zullen zich wel ras herſtellen.

Hoe is het gelaat des aardrijks vernieuwd! — *Hier* worden ſtaats- *daar* krijgsgevangenen uit hunne kerkers ontſlagen; *hier* keeren de waardigſte mannen, als gijzelaars aan hunne vrouwen en kinderen ontvoerd, in de ſchoot hunner teederminnende familien weder, terwijl *daar* weder broeders, zusters, vaders, moeders, bruiden, hunne zoonen, broeders of bruidegoms, die zij reeds lang als verloren beſchouwden, met verrukking omarmen. —

Hoe is het gelaat des aardrijks vernieuwd! Onze ſtranden, onze havens, onze rivieren, onze ſteden, alles heeft eene andere gedaante gekregen. Koophandel en ſcheepvaart ſchijnen te herleven. Overal komt werkzaamheid, toeſtel en voorbereiding tot grooter ondernemingen. En hoe verheugt, hoe verrukt het ons, reeds een aantal ſchepen, door Engeland tot ons gezonden, de ſchepen onzer zoo grootmoedige bondgenooten, voor onze ſtad te aanſchouwen! — De letterkunde, geplaagd en

ge-

gedrukt, juicht van de banden ontslagen te zijn, die haar aan alle zijde belemmerden. De Godsdienst, altijd nog uit staatkunde gehandhaafd, krijgt echter nu, nieuwe steunsels en luister. En, hetwelk de gezegende oorzaak van dit alles in de hand van God is, wij zijn weder een volk geworden. Wij ademen vrij, en vóor eenen vreemden, wiens keetenen ons allen moed en zin deden verliezen, leven wij, door zeldzame eendragt verbonden, onder het gebied van eenen geliefden SOUVEREIN uit onze eige natie, wiens hart klopt voor het heil des vaderlands, die de edelste gevoelens aan den dag legt, en die zijne belangen met onze belangen op het naauwst verbonden acht.

O hoe verruimd zijn onze harten door deze wonderen der Voorzienigheid! En als gij dan nu, met zulke verruimde harten, de natuur beschouwt, vind Gij dan niet het gelaat des aardrijks helderer, vrolijker, aanminniger? Ja in een reeks van jaren was geene lente ons zoo bekoorlijk, als deze lente. De bloemen schijnen krachtiger verwen te hebben, de vogelen vrolijker gezangen aan te heffen. Dat ééne denkbeeld: „ De Drijver houdt op. Die „ ons plaagde in verbolgenheid, zwaait den

„ fcepter niet meer!" maakt ons de natuur kalmer en rustiger, en wij vinden ons nu meer, dan immer geftemd, om de vreugde, die God ons in de fchepping aanbiedt, ten volle te genieten.

III. En ziet daar dan nu, opdat ik tot het laatfte deel van mijne rede kome, ziet daar dan nu in dit vernieuwd gelaat des aardrijks een fchouwtooneel van eene goddelijke goedheid, die op onze blijmoedige dankbaarheid de billijkfte aanfpraak maakt. —

Waartoe toch, M. H.! die vernieuwing der aarde in de natuur? Waartoe anders dan ten onzen nutte? Het immers alles toeftel, inrigting, werkzaamheid, ja wel, om ook voor de dieren te zorgen, (want de Heer verlustigt zich, in millioenen fchepfelen als aan eene rijk aangedischte tafel te onthalen) maar voornamelijk om, ook door middel van dezelve, ons wel te doen en te zegenen. Wie kan in dit jaarfaifoen zijne oogen flaan op de voorwerpen, die hem omringen, die niet gevoelen moet, en bij elke fchreede, die hij voortgaat, al dieper en dieper gevoelen moet: „ O hoe goed is God! Hoe goed is God, „ die zulk eene heerlijke verblijfplaats den

„ mensch

„ mensch gegeven heeft! die de aarde dus „ toebereidt! Ziet mij, die voorzorg aan alle „ kanten! Ziet mij die proeven van Goddelijke „ liefde, waar men het oog ook heenen wen„ de!" Het is als of God ons toeroept: „ Ik „ wil u niet slechts voeden, o mensch! Neen! „ ik wil u verkwikken. Ik wil u vreugd „ verwekken. Ik wil u telkens door nieuwe „ weldaden verrassen. Ik wil, dat verschei„ denheid van zegeningen van alle kanten tot „ u vloeije. *O proef en smaak, dat de* „ *Heer goed is.*" — Beschouwen wij het veranderd gelaat des aardrijks door de gebeurtenissen dezer dagen, waar vinden wij treffender proeven, luisterrijker opgerigte teekenen van Gods oneindige goedheid? Waar in de geschiedenissen van alle eeuwen ééne gebeurtenis, zoo merkwaardig, zoo weldadig voor het menschdom? O welk eene uitredding! Wat al bedroefden worden er getroost! Wat al verdrukten gered! Wat al huisgezinnen verblijd! Wat al bronnen van ellende toegestopt, en van welvaren en vergenoegdheid ontsloten! Wat al tranen vloeijen er thans, — niet meer tranen van droefheid, kommer en wanhoop, maar tranen van aandoeningen, van blijdschap en verwondering! —

En wat betaamt ons nu meer, M. T.! dan blijdschap en dankbaarheid? In de dagen der verdrukking hebben wij menigwerf u bepaald bij de slaande hand van God, en gevoel, — vernootmoedigend gevoel van zijne oordeelen in u pogen te verwekken; maar thans achten wij ons duur verpligt, u opmerkende te maken op de goedertierenheid des Heeren, en uit al onze magt u toeroepen: *Verblijd u in God!* — Ja verblijd u in God, M. W.! Beziet daar toe den gelukkigen staat, waarin God u gebragt heeft. Merkt alle zijne weldaden op. Ziet ze regt van alle kanten. Denkt er het groote van in. Geeft u over aan vreugde, en bewandelt blijmoedig uwen weg. — Maar o, dat uwe blijdschap dankbaarheid zij! Ja, dat is nog het laatste, dat er bij behoort, om aan het vernieuwd gelaat des aardrijks niets te doen ontbreken. Als nu die schoone aarde door dankbaren bewoond mogt worden, als nu overal op deze aarde de knieën zich bogen, om den grooten liefderijken ontfermenden God in Christus Jezus, uit diep getroffene harten, de offers van dankzegging toe te brengen, als nu deze dankbaarheid zich in daden vertoonde, en overal op aarde vreeze Gods, matigheid, geregtigheid en liefde woonden, hoe veel bekoorlijker zou dan nog niet het gelaat des

aard-

aardrijks zijn! Het is toch zoo pligtmatig aan eenen weldoener dankbaar te zijn. Het is zoo zalig, het verhoogt het genot der weldaden zoo, die dankbaar te genieten. Het is de zonde alleen, die alles verstoort, bevlekt, misvormt, en er blijven geene ellenden over, dan die uit de zonde geboren worden.

Godvruchtige Christen! die lust hebt, dankbaar aan God te zijn! als gij zoo de groote dingen indenkt, die God gedaan heeft, wat moet het u dan niet bedroeven, wat moet het niet misnoegen tegen u zelven in u verwekken, dat uwe dankbaarheid nog zoo flaauw is, en gij u nog maar al te dikwerf tallooze overtredingen te verwijten hebt! — Onverschilligen omtrent God! Treft het uwe harten niet, dat gij tot hiertoe geen liefde had voor zulk een God, die ook voor u het gelaat des aardrijks vernieuwt, en aan wien gij alles, wat gij zijt, te danken hebt! — En Gij vooral, vijand van God en Godsdienst! hoe moet gij niet bloozen van schaamte, hoe moet gij niet de laagheid uwer ziel verachten, dat gij zoo gekant kunt zijn tegen een God, die u omringt met goedertierenheden, die van alle zijden zegeningen over u uitstort, en aan wien gij al de redding, al

 de

de uitkomst, al de blijdschap dezer dagen, verschuldigd zijt! —

Misschien kwelt u de bewustheid, van zoo ondankbaar te zijn; misschien verlangt gij opregt een hart, dat erkentelijk aan God is; tegen het eerste prediken wij u de afwassching der zonde door het bloed van Christus. Zoekt in hetzelve de vergeving uwer ondankbaarheid, tot prijs van Gods onbegrensde genade. En om het laatste te verkrijgen, zoo verkondigen wij u de vernieuwing des gemoeds door den H. Geest. — Ja, gelijk de groote Schepper door den adem Zijner almagt het gelaat des aardrijks vernieuwt, zoo dat men zeggen moet: *Zend gij uwen geest uit, zoo worden ze geschapen*, zoo is Hij door Zijnen H. Geest de Herschepper van het stug en ongevoelig zondaarshart. Groote ontdekking van het Evangelie van Christus! Dierbare levenwekkende, hartvernieuwende genadewerkingen des H. Geests! Hoe onontbeerbaar zijt gij ons! Zonder u is ons hart, wat het aardrijk in den winter is. Maar door u wordt het week, gevoelig, bereid, en het zaad des woords, daar in geworpen, brengt zevenvoudige vruchten voort. Gelukkig de man, (mogt het onzer aller bestaan zijn!) die deze genadewerkingen

des

des Geestes voor zich in oodmoed noodig acht, die om dezelve nederig bidt, die in afhanging van dezelve leeft en werkt! Hij wordt een nieuw schepsel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken. Zijn steenen hart wordt in een vleeschen hart hervormd. Hij wordt gevoelig voor de goedheid van God in Natuur en Voorzienigheid, en hij leert, hier aanvankelijk tot eer van den grooten Schepper en Herschepper de lofzangen aanheffen, die hij op hooger toon in den hemel herhalen zal. Amen!

*

TWEEDE LEERREDE

OVER

PSALM CIV: 30*b*.

Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks.

Ik heb uit den afgelezen tekst, welken ik in in mijne vorige Leerrede verklaard heb, overeenkomstig de gelegenheid des tijds, aanleiding genomen, om opzettelijk tot u te spreken *over de vreugdvolle verandering, die het gelaat des aardrijks,* EN *door de verwisseling van het jaarsaisoen,* EN *door de merkwaardige gebeurtenissen van den tegenwoordigen tijd, gekregen heeft.* — Mijn doel was, u die vreugdvolle verandering en in de natuur en in de Voorzienigheid te doen opmerken. —

In twee Leerredenen zou ik deze stoffe behandelen. Het onderwerp der eerste zou zijn: *Het vernieuwd gelaat des aardrijks, als een heerlijk schouwtooneel van eene goedheid van God,*

God, die op onze blijmoedigste dankbaarheid de billijkste aanspraak maakt. Van deze zijde heb ik het vernieuwd gelaat des aardrijks heden acht dagen willen doen beschouwen. — Ik heb u eerst geschetst, hoe God thans het gelaat des aardrijks vernieuwt in de natuur, welk een onderscheid wij opmerken in de gedaante der aarde gedurende den langen winter, dien wij hebben doorgebragt, en in hare tegenwoordige gedaante, nu de bekoorlijke Lente aller wegen haren heilzamen invloed verspreidt. — Ik heb u ten tweede ontwikkeld, hoe de Heer thans ook het gelaat des aardrijks vernieuwt door de aanbiddelijke beschikking van Zijne Voorzienigheid. Het treurig lot, dat ons Vaderland en gansch Europa trof door den scepter, die voorbeeldeloos willekeurig en onregtvaardig over de geheele wereld heerschte, had het aardrijk als met een floers overdekt. Maar thans is er door den val van den dwingeland onzer dagen zulk eene redding van, en zulk een heil voor het menschdom veroorzaakt, dat alles op aarde thans eene andere gedaante schijnt verkregen te hebben, en wij veel meer vatbaar zijn, om de vreugde, die de natuur ons aanbiedt, optemerken en te genieten. — Ik heb eindelijk ten derde aangewezen, hoe dit alles een heerlijk schouwtoo-

neel

veel oplevert van Goddelijke goedheid, en hoe deze ons regt blijde en dankbaar moet maken, waar toe wij bewerkt en bekwaam gemaakt kunnen worden door den invloed van Hem, die, gelijk Hij in de Lente het gelaat des aardrijks vernieuwt, dus ook onze ſtugge en ongevoelige harten vernieuwen, en tot leven en werkzaamheid opwekken kan door den H. Geest. —

Dan het was niet alleen Goddelijke goedheid, die ik u in het vernieuwd gelaat des aardrijks wilde doen opmerken; het waren niet alleen blijdſchap en dankbaarheid, waartoe ik u opwekken wilde; maar er waren ook andere volmaaktheden van God in te beſchouwen. Er was eene magt en eene wijsheid van God in op te merken, die ons verbazen, en onze harten met bewondering, eerbied en vertrouwen vervullen moeten. Dit wilde ik in eene tweede leerrede nader ontwikkelen, en hiertoe is de tegenwoordige geſchikt, waar van dan de hoofdinhoud is: *Het vernieuwd gelaat des aardrijks, een heerlijk ſchouwtooneel van de magt en van de wijsheid van God, geſchikt, om ons met bewondering eerbied en vertrouwen te vervullen,*

Ik

Ik zal uwe aandacht

I. Bepalen bij de magt van God, die wij in het vernieuwd gelaat des aardrijks, zoo in de lotgevallen der wereld, als in de natuur, hebben op te merken;

II. Bij Zijne wijsheid, die zich daar in vertoont;

III. Bij de gevoelens, die de tentoonſpreiding van beide deze deugden in ons verwekken moet. —

I. Ik noodige U dan, M. H.! om het vernieuwd gelaat des aardrijks in de eerſte plaats met mij te beſchouwen *als een tooneel van Goddelijke Magt.*

In de daad, dat is het; en het zal ons ook als zoodanig voorkomen, wanneer wij maar een poos *en* bij de verandering, die de gedaante der aarde *in de natuur*, en bij *die, die zij door de tegenwoordige groote gebeurtenisſen der wereld, ondergaan heeft*, met onze overdenkingen ſtil ſtaan.

Wat *het eerſte* betreft. Wanneer wij hier

de almagt van God moesten opmerken, zoo als die zich in de *Schepping* der wereld, en van het gene daarop is, vertoont, dan zouden wij ons hier toe in dit jaargetijde de overvloedigſte gelegenheid zien aangeboden. Het is in de lente, dat wij eenen onuitputtelijken rijkdom van planten en dieren ontdekken. Welk een tallooze menigte zien wij dan rondom ons van gewasſen, boomen, bloemen, kruiden! Welk eene onafzienelijke wereld van dieren zien en hooren wij dan rondom ons — van viervoetige, van kruipende, van vogelen en visſchen! van kleinere gedierten, die lucht, aarde, en water vervullen! Welk eene magt, die allen te hebben geſchapen! Indien het magt is in een menſchelijk wezen veel te kunnen uitvoeren en daarſtellen, kunſtige werktuigen van allerlei ſoorten te kunnen vervaardigen, welk eene almagt moeten wij dan niet in God eerbiedigen, die deze talllooze verſcheidenheden van ſchepſelen van het niets tot het aanzijn riep! — Dan, wij moeten gedachtig zijn, dat wij hier, naar ons doel, de almagt van God, niet zoo zeer in de *Schepping*, als wel in de *Vernieuwing* van het aardrijk hebben op te merken; en ook hierin ſtraalt dezelve luisterrijk door. —

Wan-

Wanneer wij in den winter het aardrijk beschouwen, den grond hard, verstijfd door de vorst, of doorweekt door aanhoudende plasregens, de rivieren en verschillende wateren bevroren, met sneeuw bedekt, of stroomende buiten hunne oevers; wanneer wij dan de akkers ledig, de velden kaal, de moeshoven woest, de perken zonder bloemen zien, en de boomen met ontbladerde takken, dor en als dood daar voor ons zien staan; wanneer dan de vogelen zwijgen, vele gedierten zich schuil houden, of naar elders vertrokken, en wij rondom ons niet dan werkeloosheid en stilte vernemen; wanneer wij zoo den winter beschouwen, hoe wonderlijk is ons dan het denkbeeld: „ Dit alles zal eens weder eene „ geheel andere gedaante verkrijgen!" Wanneer wij verondersteld konden worden, eenen winter voor de eerstemaal te aanschouwen, zonder van de Lente iets bij de ondervinding te weten, hoe onmogelijk zou ons dat voorkomen! Hoe ongeloofelijk zou hij in onze oogen zijn, die ons wilde voorspellen: „ Deze „ kale landen zullen vruchtbare beemden en „ akkers, dit dor geboomte zal met lagchend „ groen overdekt worden. Deze woestijnen „ zal welras in een paradijs verkeeren!" En echter dit zien wij gebeuren. Wij zien aller-

we-

wege de verstorvene natuur herleven, en de bekoorlijkste gedaante aannemen, waar zij te voren woest en ongevallig voor ons lag. O, M. H! hoedanig een moet dan die God zijn, die dus het gelaat des aardrijks vernieuwt! Welk eene magt moet Hij bezitten, die op den eenen tijd zijn ijs daar heenen werpt als stukken, maar ook op den anderen zijnen wind doet waaijen, en de wateren vloeijen; die aan den harden onhandelbaren grond zachtheid en vruchtbaarheid mededeelt; die het zaad doet ontkiemen, zich ontwikkelen, opgroeijen, tot een plant worden; die de velden doet groenen, die de bloemen uitstrooit in de hoven, die het geboomte doet uitbotten, knoppen, en met bladeren en bloeisems prijken! — Welk eene magt moet Hij niet bezitten, die eene geheele wereld van dieren doet ontwaken, door wiens invloed het is, dat de vogelen hare gezangen hervatten, en die tallooze kleineren gedierten, welke voor het oog of naauwlijks, of in het geheel niet, zigtbaar zijn, in het leven terug roept, zoo dat men zeggen moet: *Verbergt gij uw aangezigt, dan worden zij verschrikt, maar zend gij uwen geest uit, zoo worden zij geschapen!* Welk eene Almagt, die hare werking overal doet ondervinden, die op haren wenk al-

alles herleven doet, zonder dat eene enkele planten- of dierenſoort verloren gaat!

Het is waar, zulk eene vernieuwing des aardrijks wordt geenszins onmiddelijk daargeſteld. De zon, de regen, de wind, en vele andere middeloorzaken, gelijk wij ſtraks zien zullen, moeten hier toe zamen werken. Maar wie is het, die de zon geſchapen, die haar hare weldadige kracht en invloed gegeven heeft? Wie is het, die den wind uit zachter ſtreeken waaijen, die de lenteregens op kruid en blad doet nederdalen? Het is God immers, die deze middeloorzaken zelve voortbragt, derzelver werkingen beſtuurt, en aan wiens eeuwige en goddelijke kracht dus de verbazende verandering, die wij in het gelaat des aardrijks beſpeuren, is toe te ſchrijven.

Is dan hier in Almagt op te merken, zij ſtraalt niet minder *ten anderen* door in *de verandering, die het gelaat des aardrijks ondergaan heeft door de tegenwoordige groote gebeurtenisſen der wereld.* —

Toen de aarde als in rouw gekleed was door al de treurigheid en ſmart, die zij ge-

 waar

waar wierd onder den fcepter der godloosheid, die op haar rustte, hoe onherftelbaar fcheen toen onze toeftand! Hoe hopeloos, hoe onmogelijk fcheen het ons, gered te worden! Het was een winter, die nimmer van eene lente fcheen gevolgd te zullen worden. De overheerfchende Dwingeland voerde zijne magt tot eene hoogte op, die Europa deed beven. Inwendig alles, wat tegenftand bieden kon, in bedwang houdende door een verfoeilijk ftelfel van argwaan, fchrik en bedreiging, breidde hij uitwendig de palen van zijne heerfchappij uit van rivier tot rivier. Elke poging, die men beproefde, om hem te doen vallen, werd een middel, om hem des te vaster te doen ftaan, en te hooger te verheffen. Hier hechtte hij landen op landen aan zijne monarchie; daar noodzaakte hij Vorften, om den naam van zijne bondgenooten te dragen, doch in de daad zijne flaven te zijn; terwijl de overigen, die hij nog niet onder zijne magt had doen bukken, echter machteloos waren, den geweldigen ftroom zijner veroveringszucht te ftuiten. Met één woord, niets fcheen onwaarfchijnelijker, en niets ftelden wij ons ook minder voor, dan immer zulk eene magt te ontworftelen. — En echter wat heeft God

ge-

gedaan? *De regterhand des Heeren heeft dezen vijand verbroken, de regterhand des Heeren is verheerlijkt in magt.*

Wonderbare Almagt Gods! Hij beval — en de alles opofferende wederſtandbieding van den Keizer der Rusſen, de zegen op zijne wapenen, de ſtrengheid der koude, de halſtarrigheid des Dwingelands, de afval zijner bondgenooten, zijne te hoog geſpannene verdrukking, de geestdrift, om zich van zijne keetenen te ontdoen, van natien tot natien zich voortplantende, de hagchelijke, doch bij uitnemendheid gezegende, onderneming in ons vaderland, het verbond der Mogendheden, hunne grootmoedigheid, hunne dapperheid, hun beleid, de zeldzame voorſpoed hunner wapenen, met één woord, een geheele keten van middeloorzaken van de brand van *Moskow* af, tot daar, waar de eensgezindheid der Mogenheden, op eene ſcherpe proef geſteld, doch gelukkig bewaard werd, dit alles werkte op den wenk van God op de merkwaardigſte wijze te zamen, om eene uitkomst daar te ſtellen, hoedanig wij ons niet hadden durven belooven, en eene Goddelijke magt ten toon te ſpreiden, die zoo wel zich van de woede der elementen bedienen kan, als de harten der

koningen neigen als waterbeeken, en voor welke geene menschelijke magt te groot is, die zij niet te onder brengen, en geene trotschheid te ongenaakbaar, die zij niet vernederen kan.

Wonderbare Almagt Gods! Dezelfde Man, die, nog maar ruim anderhalf jaar geleden, met zijne onoverwinnelijke legers in Rusland stond, heeft thans noch krijgsmagt noch kroon! Hij, die hertogdommen uitdeelde, en over koningrijken beschikte, wordt als een gevangene op genade van zijne overwinnaars weggevoerd! en de Alleenheerscher van *Europa* naar zijn plan en bedoeling, wordt thans balling op *Elba!* —

II. Het is dan Goddelijke Almagt, die het veranderd gelaat der aarde ten toon spreidt, maar het is niet minder in de tweede plaats Goddelijke wijsheid, die wij hierin bewonderen moeten. — Wij willen deze wederom aanwijzen *eerst* in het geen ons thans de natuur vertoont, en *dan* in den aanbiddelijken weg der Goddelijke Voorzienigheid. —

Wanneer ik hier van de wijsheid Gods moest spreken, zoo als die zich in de *Schepping*

ping der dingen vertoont, dan zou dit bekoorlijk jaargetijde mij de ruimste stoffe geven. Hoe veel zou ik dan kunnen zeggen van die wijsheid in de nimmer eindigende verscheidenheid van boomen, planten en bloemen, die wij in de lente opmerken, — in derzelver fraaije, kunstige, onnavolgbare maaksels, verwonderlijke eigenschappen, groote nuttigheden en bedoelingen! — Hoe veel van de wijsheid Gods in de juist gevormde ligchamen der dieren — der kleinste zelve, in hunne schoone gedaanten en onberekenbare verscheidenheid derzelve, in hunne natuurdriften en wapenen! — Wie kan bij voorbeeld eene der bloemen, die de lente oplevert, in zijne hand nemen, van nabij bezien, alle hare deelen afzonderlijk in derzelver oogmerken en strekking, en dan de pracht en schoonheid van haar geheel, beschouwen, die niet versteld staat over het diep verstand en onuitputtelijk uitvindingsvermogen van den grooten Schepper? De ZALIGMAKER verzekerde van *de lelien des velds*, *dat Salomo in al zijne heerlijkheid niet is bekleed geweest, gelijk een van deze.*

Maar ik moet hier weder onder het oog houden, dat ik bepaaldelijk van *de Vernieuwing* van het gelaat der aarde, en niet van ha-

hare *Schepping* ſpreke. — En ten dezen opzigte is dan de wijsheid van den Maker daar in vooral zigtbaar, dat Hij deze hoogst gewigtige verandering in den toeſtand van het aardrijk niet onmiddelijk, maar door eene verwonderlijke zamenwerking van tallooze middeloorzaken, die tot dat einde beſtemd, en ter bereiking van het zelve juist geſchikt zijn, te weeg brengt. — Niet op eens, niet op het enkel woord der Almagt ſtaat daar de Lente plotſeling voor ons in al den opſchik van haar bevallig gewaad. Neen! zij komt allengs te voorſchijn, eerst minder, dan meer van hare aangenaamheden ten toonſpreidende door middel van vastgeſtelde wetten der natuur, die in de meest geregelde orde werkzaam zijn. — Daar toe moest de zon een bron zijn van licht en warmte, en hare weldadige ſtralen verſpreiden. Daar toe moest de aarde in juisten afſtand van haar geplaatst, en hare beweging in betrekking tot de zon dus geregeld en in ſtand gehouden worden, dat deze niet altijd, gelijk in den winter, meer ſchuinſche ſtralen op onze gewesten werpt, maar hooger zich boven onzen gezigteinder vertoonende, meerder licht en warmte medegedeelt. — Daar toe moeten de winden uit zoeler ſtreeken waaijen, en deze zwangere

wol-

wolken zamentrekken, die zachte lenteregens op het aardrijk doen nederdalen. — Daartoe moest de aarde tot vruchtbaarheid worden bereid, en die grondstoffen, die lucht- water- vuur- olie- en zoutdeelen ontvangen, waar uit de planten zijn zamengesteld. — Daartoe moesten deze stoffen in het, in den grond geworpen zaad, dat reeds den kleinen inhoud der toekomstige plant in zich bevat, indringen, en het doen ontwikkelen. — Daar toe moesten de planten met wortelen voorzien worden, om door derzelver openingen deze stoffen uit den grond te zuigen, en met zulk een wonderbaar weefsel van verschillende buizen en vaten, dat het uit den grond getrokken sap naar boven kon stijgen. — Nu groeijen de gewassen en maken hunne scheuten. — Nu breken de, vrucht en blad in zich besluitende, knoppen door aan het in werking gebragte geboomte. — Nu zetten deze zich langzaam uit, ontzwachtelen zich, en brengen *hier* de heerlijkste en welriekendste bloeisems, *daar* de jeugdige groene bladeren te voorschijn, die, allerkonstigst opgevouwen, door het vlies, dat hen omvatte, heendrongen, zich van oogenblik tot oogenblik al verder ontwikkelen, tot dat zij den vollen wasdom verkrijgen.

Ziet daar langs zulke wegen, en vele andere, die wij niet kunnen noemen, of die onze opmerking ontflippen, het gelaat des aardrijks vernieuwd. — Ziet daar dan in het zelve een uitwerkfel van meesterlijke werktuigkunde, waarin wij ons verliezen moeten. Dat gene, dat wij er van weten, doet ons verfteld ftaan, en hoe veel is er, dat wij hier van niet weten! Hoe vele verborgenheden ontdekken zich nog in den groei der planten, waar vóor de grootfte wijsgeer zuffen moet! O hoe groot moet de wijsheid van God niet zijn! Hoe diep moet niet dat Goddelijk verftand zijn, dat alle deze middelen en wegen, ter bereiking van dit groote oogmerk, uitgedacht, zich in derzelver geheel vèrband en werking vertegenwoordigd, en daargefteld heeft, dat alle de deelen en krachten, tot dat geheel noodig, afgemeten en afgewogen heeft, en dat deze verwonderlijke zamenwerking in de ftandvastigfte orde onderhoudt, en beftuurt! In de daad hier zinken wij weg in de diepten der Goddelijke wijsheid. Hier fchiet ons niet over, als in verrukking uit te roepen: *Aan zijn verftand is geen doorgronding!*

Aan zijn verftand is geen doorgronding! Dit roept ons ook het *vernieuwd gelaat des aard-*

aardrijks toe, zoo als dit door het bestuur der Goddelijke Voorzienigheid in het gebeurde van onzen tijd veroorzaakt is. —

De wijsheid van God, M. H.! die wij hier hebben op te merken, straalt allereerst daar in door, dat deze gewigtige verandering op aarde, ook gelijk die in de natuur, niet onmiddelijk, maar door gepaste wegen en middelen is bewerkstelligd geworden. Wie twijfelt er aan, of Hij, die in den hemel woont, had door een wonderwerk, of door den verwoester des menschdoms door zijnen bliksem te dooden, een einde kunnen maken aan zoo vele ellenden der wereld? Maar zoo handelt de God van orde en wijsheid niet, die nimmer door onmiddelijke tusschenkomsten daarstelt, wat hij langs natuurlijke wegen bereiken kan. — Bij de beschouwing van Zijne almagt hebben wij reeds eenige middel-oorzaken opgenoemd, die tot de groote uitkomst, waar over wij ons innerlijk verheugen, hebben moeten medewerken. En elk uwer, die het gebeurde van deze dagen, met eenen oplettenden en onderzoekenden geest, heeft gade geslagen, zal er nog veel meer hebben opgemerkt. Wat is het nu niet schoon te beschouwen, hoe verschillende persoonen, voorvallen en om-

ſtandigheden, in allerlei oorden, op wijde afſtanden van elkander, te gelijker tijd, op den wenk der Voorzienigheid tot één doel moesten zamenwerken! Hoe hier de ſtaatkunde, daar de dapperheid; hier het kloek beſluit van een legerhoofd, daar eene alles verſtijvende doodende vorst, of begunſtigende winden en regenbuijen; hier voorſpoed der wapenen, daar ſchrik des vijands, zonder vervolgd te worden; hier de gevoeligſte zijde van het hart aantastende onderdrukking, daar die heimelijke morring daar onder, die maar op de eerſte gelegenheid loert, om hare kluisters te verbreken; hier afval, daar opſtand; hoe de eerſte, toen nog magtelooze kreet der vrijheid in Nederland, zoo wel als het groot verſchijnſel van eene vereeniging van vele Mogenheden, waarvan geene wedergade is in de geſchiedenis; — hoe dit alles, op zijne plaats, en op den gepasten tijd, heeft moeten dienstbaar zijn, om het groote einde te bereiken!

Is hier in Wijsheid te aanbidden, zij is ten anderen ook daar in op te merken, dat de Heer, niet eerder, maar juist nu, en op deze wijze, de redding beſchikt heeft. Hoe menigmaal heeft men gezegd: Waarom treft de kogel den dwingeland niet, die zoo vele an-

andere onschuldigen sneven doet? Hoe menigmaal heeft men verlangd, vrede te hebben, hoedanig die dan ook wezen mogt! Maar neen! dit gedoogde de Goddelijke wijsheid niet. Tot zulk een uiterste moest het komen. En nu eerst moest zich de gedaante der aarde vernieuwen. — Hier door moest de overheerscher, gelijk voormaals de koningen van Babel en Assijrien, eer hij weggeworpen wierd, eerst nog als een roede in Gods hand worden gebruikt, om vele volkeren, waar in het zedenbederf en de verachting van het Christendom tot eene aandoenelijke hoogte gestegen was, gevoelig te kastijden. — Hier door moest de verdrukking tot zulk eene hoogte stijgen, dat het verlangen naar redding, en naar de vorige orde en welvaart, algemeen wierd onder de natien, de twist en verdeeldheid onder dezelve in den grond genezen, de eendragt verwonderlijk getroffen, en dus dat gene door gebeurtenissen wierd daargesteld, wat de overtuigendste redenen nooit zouden hebben kunnen uitwerken. — Hier door moesten volkeren en vorsten de geduchtste lessen ontvangen, en als in een tafereel voor hunne oogen geschilderd zien, hoe wisselvallig alles op de wereld is, zelfs de

aan-

aanzienelijkste schatten en troonen, hoe de trotschheid vernederd wordt, hoe vermetel het zij, zich tegen God te kanten, wat er in het einde wordt van dwingelandij en onderdrukking, en hoe de Heer wel lankmoedig is omtrent den godloozen, en den regtvaardigen wel eens langdurend beproeft, maar echter om in het einde den laatsten te redden en te doen zegevieren, en den eersten, wanneer hij den rijkdom zijner lankmoedigheid veracht, des te geduchter te straffen, en, juist naar de wet der wedervergelding, hem zelven te doen ondervinden, wat hij anderen heeft aangedaan. — Hier door zijn wij genadig bewaard geworden voor eenen schijnbaren vrede met den nimmer rustenden verderver zelven, die slechts een vijandelijk hulpmiddel zou geweest zijn, om kort daar na de rust der volkeren des te vreesselijker te stooren, en het vuur des oorlogs des te heftiger te doen ontbranden. — Hier door moest de zegepraal van volkeren en vorsten over den algemeenen vijand volkomen worden, en deze, naar eene majestueuze handeling der Voorzienigheid, genoodzaakt worden, om deze zegepraal als met eigene oogen te aanschouwen, en, daar hij de beheerscher der wereld had willen zijn, zijne gruwelen te over-

overdenken op een eiland, dat wij naauwlijks op de kaart van Europa vinden kunnen, en waar van de naam zelve vreemd klonk in veler ooren. — Hier door eindelijk moest de redding zoo treffend worden, dat elk moet zeggen: *Dat heeft God gedaan!* en deze geheele geschiedenis zulk eene klaarblijkelijke geschiedenis der Voorzienigheid worden, dat het ongeloof nooit dieper beschaamd wierd, en elk, die niet geheel verblind of verhard is, uit de volste overtuiging moet uitroepen. *De Heer is God!*

III. Ik moet bij mijn laatste deel u bij de gevoelens bepalen, die de beschouwing van deze Goddelijke magt en wijsheid in ons behoort te verwekken.

De verloopen tijd noodzaakt mij, M. H.! hier in het kort bij een te trekken, wat ik u meer uitvoerig had willen voordragen. Maar wat behoef ik hier ook lang te zijn, daar gij onder dit voorstel als van zelve gevoeld zult hebben, welke de indruk zij, die het op ons behoort gemaakt te hebben, en met welke gevoelens en gezindheden wij naar onze woningen behooren terug te keeren? —

In-

Indien, het gene u thans werd voorgedragen, regt uwe aandacht heeft tot zich getrokken, hebt gij dan kunnen nalaten, God te bewonderen? Wij bewonderen menschen, wier handelingen van hunne groote talenten getuigen, wij hebben eerbied voor de zelve; maar zullen dan onze harten niet met de eerbiedigste bewondering zijn aangedaan voor een God, die zulk eene onbeperkte magt, zulk eene aanbiddelijke wijsheid, zulk eene grootheid met één woord, ten toonspreidt in zijne werken? — Als wij dat zoo nagaan, moeten wij het dan niet betreuren, dat wij dikwils zoo weinig eerbied voor zulk een heerlijk God gevoelen? dat wij dikwils zoo weinig opgetogen zijn over de werken zijner handen? O dat wij er toch meer van opmerken, dat wij hem toch meer, onder gebeden om zijnen verlichtenden Geest, in zijne grootheid aan ons voorstellen, opdat wij regt ingenomen met God mogen worden, de eerbied voor hem onze geheele ziel vervulle, en wij levendige opgewektheid mogen verkrijgen, om hem te aanbidden, en hem over zijne wijsheid en magt de eer en de heerlijkheid toe te brengen. —

Als

Als wij hem regt bewonderen, zullen wij dan ook niet een regt belang in hem stellen? in hem zelven? in zijne vriendschap? in eene naauwe kinderlijke betrekking tot hem? Hebben wij niet gaarn de gunst van, zijn wij niet gaarn in eene naauwe betrekking tot menschen, die wij in onze ziel hoogachten en verheffen? en zou dat dan ook ons gevoel omtrent God niet zijn? O hoe groot is het dan, dat die zelfde God, die met zoo veel wijsheid het gelaat des aardrijks vernieuwt, wiens doen in zijne wegen majesteit en heerlijkheid is, volgens het Euangelie der genade, de God van den zondaar wil zijn, ook onze God en Vader in Christus wil zijn, ook ons laat roepen en bidden, om door het geloof in Zijnen Zoon ons met hem te laten verzoenen! Neen! zulk eene roepstem moeten wij niet versmaden. Zulk eene roepstem moet onze harten treffen, moet ons in ootmoedig berouw over onze zonden voor God doen nedervallen, moet ons dien weg van behoudenis door Christus hartelijk doen omhelzen, die door die zelfde wijsheid verordend is, die natuur en Voorzienigheid ons zoo nadrukkelijk prediken; — moet ons onze eer, onzen roem, onze zaligheid er in doen stellen, om

in

in de betrekking van verzoende kinderen tot zulk een God te ſtaan.

Maar hoedanig moet dan ook ons vertrouwen op dien God van wijsheid en magt niet zijn! ons vertrouwen, dat alles, wat God doet, welgedaan is, ons vertrouwen, dat hij magt en wijsheid bezit, om ook ons lot op de beste wijze te beſturen! — O wat hebben wij menigmaal de wegen van God voorbarig beoordeeld! Hoe menig een heeft dezelve berispt, beſchuldigd! Hoe geneigd waren wij niet, om met God te twisten! En nu echter de uitkomst! o hoe heerlijk is zij niet! Welk een tooneel van wijsheid en magt! Dat wij dan nooit weder voorbarig oordeelen, altijd het einde afwachten, altijd vertrouwen, hoe donker het ook wezen mag: *wat God doet, is goed!* om, dat zijne plannen ingewikkeld zijn, en eerst bij de uitkomst kunnen beoordeeld worden. — Wat hebben wij menige malen gewantrouwd aan God! toen duisternis ons omringde, bij ons zelven gedacht: *Het is buiten hope!* en ons wel eens aan moedeloosheid overgegeven! maar dat nu deze, zoo heerlijke, zoo beſchamende, uitkomst ons toch voortaan leere, *te ver-*

vertrouwen op den naam des Heeren, en te steunen op den God van ons heil! ons leere, met alle onze belangen, in voor- en tegenspoed, met de belangen van onze dierbaren, van onze vrienden, van land, kerk en wereld, tot God te komen, die aan hem te bevelen, van Zijne wijsheid, goedheid en magt alles goeds te verwachten, en staat te maken: *De Heer zal het voorzien!* —

Nog dit ééne, M. W.! heeft Gods wijsheid, gelijk wij zagen, ons nu, en niet eerder, gered, opdat hij aan het wereldrond de gewigtigste lessen zou geven, dat wij dan toch deze lessen opmerken, en die ons zelven ten nutte maken. Ja beschouwen wij veel de geschiedenis van onzen tijd van deze zijde, zamelen wij op, wat God er ons door wil leeren, en staan wij er na door zijne genade, om naar het onderwijs en naar de waarschuwingen van zijne Voorzienigheid dadelijk te handelen, opdat dus het doel der Goddelijke wijsheid ook in ons bereikt mag worden. „ Ja bereik dit doel van uwe wijsheid
„ ook in ons, groote God en Vader van den
„ Heer Jezus Christus, wiens magt en wijs-
„ heid wij thans beschouwd en bewonderd

„ hebben! Verwek of vermeerder door uwen,
„ ons zoo noodigen, Geest de gevoelens in
„ ons, die ons zijn aangeprezen. En vorm
„ dus onze harten, om Uwe wijsheid en al-
„ magt eens in den hemel volmaakt te ver-
„ heerlijken, Amen!

